

ПЕРЕДМОВА

До написання спогадів людину спонукають різні причини. Однією з них є бажання поділитись пережитим, зберегти це не лише у власній пам'яті, а й для нащадків. Для когось слово “нащадки” має безпосереднє значення, що включає власних дітей та онуків... Для когось “нащадки” є поняттям значно ширшим. В останньому випадку спогади від задуму призначені для публікації, відповідно, їх зміст може неодноразово редагуватись, а при опрацюванні автор може використовувати власний архів, літературу про згадувані події та інші матеріали.

В мемуарах, що мають біографічний характер, автор переважно є не просто головною особою, а весь світ обертається навколо нього. Не випадково відомий американський славіст, колишній харків'янин Юрій Шевельов свої мемуари назвав “Я, мене, мені... (і довкруги)”¹... Характеристика осіб, що зустрічається в таких спогадах, зрозуміло, часто є суб'єктивною, що обумовлено, в першу чергу, характером взаємовідносин.

Часто мемуари охоплюють період всього життя людини від дитинства (іноді – з екскурсом в історію родини) до часу написання. Те, що ми пам'ятаємо про дитинство та юність, про родину та оточення: батьків, рідних, друзів, про навчання, про тогочасний навколишній світ, дає можливість дослідникам розкрити глибини нашого світовідчуття, процес формування світобачення. Згадуючи доросле життя, автор, переважно, більше аналізує і в спогадах – менше

¹ Юрій Шевельов. “Я, мені, мене... (і довкруги)”. *Спогади*. У двох томах. Харків; Нью-Йорк, 2001.

емоцій... Хоча, як відомо, людина у будь-якому віці краще запам'ятовує події, які мали емоційне забарвлення. І, безперечно, всі мемуари є відбитком індивідуальності автора.

Незалежно від того, ким є автор, важливим є сам факт створення мемуарного тексту про минуле, бо, як стверджували ще в 1920-х роках відомі українські дослідники та громадські діячі Іван Кревецький і Осип Назарук, “...кожда записка, кожний спомин – се свідоцтво життя й діяльності людини на сьому світі – триваліші від криці”¹.

Сучасні спогади дають підстави уточнити або й відтворити перебіг подій, свідком яких був автор, і в цьому можуть бути важливим історичним джерелом. Водночас, спогади дають уявлення про особистість самого автора, риси його характеру, стиль мислення, оповідають про його бачення різних подій. Тому, якщо вони написані відомою особою, стають джерелом до вивчення її життя, біографії, світогляду, особистости.

Відомий американський вчений, українець Любомир Роман Винар народився 16 грудня 1931 р. (офіційна дата – 2 січня 1932) у Львові. У 2012 р. науковою громадськістю було відзначено вісімдесятиліття вченого.

Протягом багатьох років колеги звертались до нього з проханням написати спогади про своє насичене подіями та зустрічами життя, але це ще залишається, на жаль, справою майбутнього. Втім, елементи споминів містить низка його статей, особливо присвячених розвитку української історіографії поза межами України. Також опубліковано його відносно невелику статтю-спогади, пов'язані з дослідженням історії козацтва у книзі “Козацька Україна”, що була видана за редакцією відомого історика козащини Валерія Степан-

¹ Іван Кревецький, Осип Назарук. *Як писати мемуари*. Львів, 1923, с.19-20.

кова. Час від часу вчений писав про ті чи інші події власного життя. Так було написано низку невеликих за обсягом спогадів, які, віримо, переростуть у поважний за обсягом текст. Їх було вирішено опублікувати під назвою “Біографічні нотатки”.

До книги вміщено й написану Любомиром Р. Винарем “Автобіографію”. Більшість дослідників написані неформально автобіографії справедливо відносить до своєрідних мемуарів, в яких реконструюються події життя автора. В “Автобіографії” знайдемо коротку інформацію про родину, навчання, працю в американських університетах і УВУ, а також в громадських об’єднаннях й організаціях, про еміграційні мандрівки, про перші літературні та редакторські спроби. Автобіографія дає уявлення про особливості кар’єри викладача в американській системі вищої освіти, інформує про частину українських наукових та професійних об’єднань, до організації та праці яких був причетний Л. Винар. Згадує автор “Автобіографії” і про американські наукові та професійні об’єднання – Американську Бібліотечну Асоціацію, Американське Історичне Товариство, Американську Асоціацію для Підтримки Славістичних Студій, Асоціацію для Студій Національностей (СССР і Східня Європа) та ін.

З “Автобіографії” коротко дізнаємось про співпрацю вченого з дослідниками в Україні, організацію тут осередків очолюваного ним протягом довгих років Українського Історичного Товариства, ініціювання та допомогу в проведенні Міжнародних конгресів українських істориків, що відбулись в Чернівецькому, Кам’янець-Подільському та Волинському (сьогодні – Східноєвропейському) університетах.

На жаль, згадавши про перші редакційні спроби, про заснування та редагування протягом понад шістьнадцяти років американського “Етнічного форуму”, а також про справу життя – редагування журналу “Український Історик”, вче-

ний майже не згадує про інші книжкові проекти, підготовкою до друку яких він безпосередньо займався. Не згадує й про організацію численних наукових конференцій, участь у конгресах Міжнародної Асоціації Україністів, організації допомоги Українським Історичним Товариством історико-меморіальним музеям Михайла Грушевського у Києві та Львові та багато іншого.

Не згадано тут і про заснування паном Любомиром та його сл. пам. дружиною Анною Тересою Винар, яка після важкої хвороби відійшла в кращій світ на Святий Вечір 6-го січня 2013 р., багаторічних дослідницьких та студентських стипендій, до частини яких долучились доня Наталія та тато пані Анни св. пам. Ростислав Кузьмич.

І найголовніше – в “Автобіографії” зовсім коротко згадано про тих, з ким на життєвому та професійному шляху зводила доля. Втім, серед них – наукова еліта української діаспори, до якої належить і сам Автор.

Цікавими фактами наповнений “Мій “пам’ятник” (Матеріяли до спогадів)”. “Пам’ятником” у довоєнному Львові називали записник, в якому залишали нотатки та побажання рідні й друзі його власника. Гортаючи його сторінки, Професор занурювався в спомини про людей, які робили записи, про місця й події, які були з ними пов’язані... Ці спомини, значною мірою основані на дитячих емоціях і переживаннях, що залишились в пам’яті, дають уявлення не лише про близьке оточення майбутнього вченого, а й про особливості життя в тогочасному Львові, про село Хоросно, де була дідівська хата, про участь інтелігенції Львова у боротьбі за українську державність в далеких для Автора роках боротьби за незалежність...

Дитяча пам’ять зафіксувала атмосферу непевності у майбутньому після приходу радянської влади. Перші враження від радянської реальності – підготовлені мамою валізи з

теплими речами на випадок нічного візиту НКВД, черги за продуктами, які треба було раненько займати семи-восьмирічному хлопцеві зі стільчиком, щоб пізніше до черги могли стати мама або брат. Вуйки – греко-католицькі священики, які не приїздили часто, бо не хотіли наражати на небезпеку рідних. Виклики батька до НКВД із запитом про службу у Богданівському полку... А потім війна, про яку в цьому тексті – лише побіжна згадка.

Події кінця війни Л. Винар змальовує в нотатці “У Празі в 1945 році (Уривок зі спогадів)”. Початок еміграційного життя, приїзд до Праги, гостинність чехів (чеське “транспортне бюро” на три дні поселило новоприбулих до готелю “Карпати”, де забезпечило й харчування). І – те, що зберегла пам’ять тринадцятирічного підлітка: перше знайомство з відомим істориком Олександром Оглоблиним, з яким через кілька років доля надовго звела Любомира. Знайомство з відомим філателістом світового рівня Євгеном Вировим, у якого разом із другом Тарасом Кущинським “купали” у ванні марки і великий жаль від несподіваного самогубства Вирового внаслідок візиту до нього підрозділу СМЕРШ...

Підліткова пам’ять зафіксувала інші пережиті події: жахи першого бомбардування Праги та повстання чехів проти німецьких військових підрозділів. Бомбардування, пережите в Празі, вразило підлітка не несподіванкою (він з родиною не раз рятувався під час бомбардувань Одербергу союзниками), а контрастом між містом, що мало відносний спокій під час воєнного лихоліття, та руїною, на яку воно було перетворене за якихось 15 хвилин...

Повстання чехів проти залишків німецьких військових формувань запам’яталось “живими смолоскипами” на ліхтарях та жорстокими битвами між озброєними городянами та німецькими військовими підрозділами. Чеські патріоти зі зброєю в руках очікували приходу радянських військ, але в

нерівному бою їм допомогли не останні, а РОА* – Російська Визвольна Армія генерала Власова.

Зафіксували спогади й відповідальність підлітка за родину в часи перебування у Празі радянських військ, коли діставати харчі часом доводилось одягнутому в скаутський однострій Любомиру... По втечі з червоної армії брата Богдана родина вирушила далі – в невідоме...

Наступна нотатка “Про мою першу редакторську працю (Спогад)” містить інформацію про життя українців у таборах для переміщених осіб. В таборах, в умовах непевності у майбутньому, емігранти організували гімназії, культурні, громадські (в тому числі й наукові) організації. Молодь була організована в Пласт, і в таборі Берхтесгаден неподалік Мюнхена діяв гурток “Пугачі” пластового куреня ім. Івана Богуна, який очолював Л. Винар. У першому виданні гуртка – “одnodнівці” “Під пластовими прапорами” – він виступив редактором та автором статті, опублікованої в додатку до мемуарної замітки. Остання розкриває патріотичні переконання тогочасної молоді в цілому та її автора зокрема.

Спогад “С. Гаррісон Томсон та “Український Історик” є важливим для історії науки, бо описує знайомство молодого університетського професора-українця з відомим американським славістом, редактором поважних міжнародних видань “Journal of Central European Affairs” та “Medievalia et Humanistica”. В той час в українському науковому середовищі обговорювалось питання про потребу створення наукового історичного видання та професійного об’єднання істориків. Думка С. Гаррісона Томсона про важливість видання власного наукового періодика ще раз переконала Л. Винара у необхідності такого кроку й він вже у 1963 р. видав перший зошит українського журналу, що цього року відзначатиме 50-ліття.

* Аббревіатура РОА означає “Русская Освободительная Армия”. (Ред.).

Спомин “Як народилася Асоціація Українських Професорів (До історії УААУП)” є єдиним у нашому виданні раніше друкованим текстом, переробленим та доповненим¹. При його написанні Л. Винар послуговувався не лише власною пам’яттю, а підтверджував свої розміркування документами з власного архіву, згадуючи та цитуючи їх. З тексту дізнаємося про систему американської освіти, ставлення до української наукової проблематики в американських університетах, про створення українського об’єднання університетських викладачів за прикладом Американської Професорської Асоціації.

В спогаді “Моя співпраця в ARBA” оповідається про видавництво Libraries Unlimited, засноване за ініціативою братів Винарів та декана Бібліотечної школи (факультету) Денверського університету Стюарта Бейлі, де Любомир Винар був віцепрезидентом. ARBA стало одним із найпоширеніших в США реферативних видань. Його закуповували бібліотеки університетів. Тому підготовка рецензій та оглядів для цього видання була для Автора спогадів в першу чергу справою, яка значно розширяла можливості ознайомлення американської наукової громадськості та студентства з критичним аналізом видань, пов’язаних з історією Центрально-Східної Європи й України.

Завершує збірку біографічних нотаток – спогадів “Історія одного докторату”, в якій Л. Винар щиро пише про причини відмови від Почесного докторату від Прикарпатського інституту ім. М. Грушевського Міжнародної Академії Управління Персоналом. Антиєврейські висловлювання та організація конференцій відповідної тематики керівництвом МАУП, що призвели до обурення наукової громадськості

¹ Л. Винар. “Як народилася Асоціація Українських Професорів (До історії УААУП)”, *Українсько-Американська Асоціація Університетських Професорів. Статті і матеріали*. Нью-Йорк, Торонто, Острог, 2008, с.18-50.

України й діаспори, зробили одержання Почесного докторату неможливим.

В цілому, “Біографічні нотатки” можуть стати незамінним джерелом до вивчення не лише життєвого шляху Любомира Р. Винара, а й для одержання “з перших рук” інформації про наукові явища та події. Шкода, що відомий учений, засновник і головний редактор журналу “Український Історик”, який неодноразово звертався до інших осіб щодо написання спогадів, вважаючи свідчення очевидців хоч і суб’єктивним, але одним із найважливіших історичних джерел, поки що не зміг через різні інші першочергові справи написати спогади з повним описом власного життя, насиченого подіями і зустрічами. Сподіваємось, що в майбутньому він зможе реалізувати цей задум, що принесе безперечну користь українській історичній науці.

Алла Атаманенко